

Міністерство культури та інформаційної політики
Міністерство освіти та науки
Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка
Факультет фортепіано, джазу та популярної музики
Кафедра джазу та популярної музики

Наливайко Альона Володимирівна

**Тенденції розвитку сучасної авторської пісні в контексті дії закону про
мовні квоти**

Спеціальність 025 - Музичне мистецтво
Профілізація – Спів (джазовий/естрадний)

Бакалаврська робота

Науковий керівник –
кандидат мистецтвознавства,
ст. викладач
кафедри джазу та популярної музики
Войтович Олександр Орестович

Рецензент –
доцент
кафедри джазу та популярної музики
Дашак Богдан Зенонович

Львів – 2021

ЗМІСТ

Вступ	3
Розділ 1 Українська музична культура середини ХХ початок ХХІ ст.....	6
1.1. Поняття авторської пісні та її розвиток у період з 1950 по 1990 роки.....	6
1.2. Роль фестивалів та клубів у формуванні української авторської пісні.....	8
1.3. Українська авторська пісня у період Незалежності	
Вплив російського контенту на формування української культури та національної свідомості.....	11
Розділ 2. Мовні квоти як засіб для відродження української пісні	
2.1. Досвід інших країн.....	16
2.2. Прийняття закону про збільшення мовних квот на українському телебаченні та радіо.....	18
2.3. Наслідки прийнятого закону та його вплив на розвиток української пісні.....	26
Висновки	28
Список використаної літератури.....	29

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Пісня – це один із найпоширеніших жанрів музичної культури. З давніх часів вона була втіленням за-собу, який допомагав народові проживати свої радості та печалі. Пісні виконували на свята, під час обрядів та праці. Особливо, у складні історичні періоди війн та революцій. Пісня розраджувала, згуртовувала, підтримувала патріотичних дух і дарувала відчуття надії. В наш час пісня, не втратила своєї сили, а тільки закріпила свої позиції. Саме тому дуже важливо, якою мовою вона звучить. Оскільки це на пряму впливає на формування сучасного громадянина нашої країни.

Якою мовою слухати пісні- особистий вибір кожного. Ми живемо в демократичному суспільстві. Проте це зовсім не означає, що держава не має підтримувати митців у можливості творити рідною мовою. Дуже важливо створити комфортні умови для поширення якісного та цікавого продукту. Усім відомо, що українці- талановита нація. Але без гідного заохочення ми будемо змушені й надалі спостерігати сумну картину того, як наші співвітчизники популярні за кордоном та ніким не знані на батьківщині.

Мета - дослідити яким чином на відновлення української пісні вплинув закон про квоти.

Завдання роботи:

1. Висвітлити етапи становлення авторської пісні як першоджерела сучасної української популярної пісні.
2. Встановити і проаналізувати зв'язок між мовним питанням та українською піснею.
3. Визначити наслідки поступової русифікації у медіа просторі.

4. На досвіді інших країн продемонструвати способи вирішення питання збільшення кількості продукту державною мовою.

5. Проаналізувати наслідки впровадження Закону про мовні квоти.

Об'єкт дослідження – Медіа простір України.

Предмет дослідження - мовні квоти на українському радіо і телебаченні та їх вплив на популяризацію української пісні.

Методологія дослідження -

Методична база даної роботи - відібрані наукові роботи та публікації у ЗМІ, а також статті з музикознавства, історії, психології та соціології.

Наукова новизна полягатиме у спробі дослідити вплив прийнятого Закону про мовні квоти на збільшення частки україномовного контенту в українському медіа просторі.

Практичне значення- це наукове дослідження можна використувати як основу для подальшого структурування збору та аналізу розвитку української пісні.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Текст роботи викладено на 32 сторінках, основного тексту 23 сторінки. Список використаних джерел налічує 32 найменування на 3 сторінках.

Розділ 1

Українська музична культура кінця ХХ початок ХХІ ст.

1.1. Поняття авторської пісні та її розвиток у період з 1950 по 1990 років

Авторська пісня - це пісенний жанр, що сформувався у 50-ті роки ХХ століття у період позбавлення «культу особистості» та демократизації суспільно- політичного життя. Був поширений в Україні, Росії, Білорусі та ін. країнах. Атмосфера періоду «відлиги» сприяла формуванню вільної творчості, в тому числі й появи сольної пісні. Головною відмінністю авторської пісні від інших жанрів є втілення в одному обличчі поета, автора музики та виконавця, що було не характерним для концертно-виконавської традиції 50-60 х років. Характерною особливістю бардівської пісні є поезія. Вона займає центральне місце у жанрі сольної пісні. Адже через слово співці-аматори передавали власні переживання щодо любовної та політичної проблематики того часу. Щодо музичної мови пісні- вона є простою. Її основна ціль доповнювати, супроводжувати поетичний зміст пісні. В якості акомпануючого інструменту найчастіше використовували гітару. Саме тому авторську пісню ще називають гітарною піснею.

Відмінною ознакою самодіяльної пісні є душевність, мелодійність, імпровізаційність, наспівність, експресивно- речитативне виконання.

Самодіяльна пісня зародилася і активно розвивалася у великих містах СРСР, а саме: Москві та Ленінграді. Засновниками авторської пісні були Ю. Візбора, О. Дулова, Н. Матвеєвої Ю. Кім, Ю. Кукін, С. Нікітін та ін. Саме їх вважають послідовниками бардівської пісні. Серед родоначальників

цього жанру не було музикантів професіоналів. Це були студенти науково-технічних та природничих факультетів, викладачі, актори, спортсмени і т.д.

Найяскравішим представником жанру авторської пісні є Булат Окуджава. Багато послідовників цієї течії вважали його своїм творчим батьком. За вагомий внесок у розвиток жанру сольної пісні його ще за життя рекли живою легендою. Булат Шалвович мав хорошу освіту, відтак він чудово володів літературним словом і вважав себе справжнім інтелектом. Свою першу пісню поет написав у 1943 році у розпал 2-ї світової війни, в той час, він служив на фронті. Але, на жаль, вона не збереглась. Тому його першою піснею прийнято вважати «Нам в холодных теплушках не спалось» написана у 1946 році. Булат Окуджава за життя написав близько 800 віршів. Однак всесоюзну славу співак-поет здобув після того, як почав писати музику до своїх віршів. Він був перший у всьому радянському союзі, хто виступив на публіці із власними піснями. Відтак, у 1961 р. вперше в СРСР у Харкові відбувся офіційний вечір ліричної пісні Булата Окуджави. Хоч спочатку сольна пісня й призначалась для вузького кола слухачів та після Булата Окуджави й інші автори почали виступати на публіці із власними піснями. Серед них: М. Анчаров, О. Галич, Ю. Візбор, Н. Матвєєва, О. Городницький, В. Берковський, Є. Клячкін, А. Якушева, та ін.

Широкої популярності самодіяльна пісня набула в період активної творчої діяльності актора Володимира Висоцького. Він є найяскравішим представником дворової романтики. Адже його перші пісні виконувалися під гітару у дворі будинку. Звідси походить одне з визначень авторської пісні. На початку творчого шляху й сам В. Висоцький не серйозно відносився до своїх перших творів. Все змінилось у 1965 році після виходу у світ пісні "Підводний човен". Саме з цієї композиції розпочинається новий відлік у творчість Володимира Висоцького. Манері виконання актора-співця притаманне емоційне, можна навіть сказати драматичне декламування самого

тексту. Його щирість глибоко торкала слухачів, змушувала відчувати усі емоції, які автор закладав у ліричний зміст. Адже основу пісень Висоцького, як і усіх тодішніх авторських пісень, займала поезія.

На початку зародження жанру авторської пісні радянська влада не надавала їй великого значення і називала її проявом самодіяльності наукової інтелігенції. Але попри несерйозне ставлення до нового жанру, будь-який прояв самодіяльної пісні жорстко регулювався владою Хрущова. Після виходу авторської пісні в публічний простір радянська влада не збиралася здавати своїх позиції. Для творців самодіяльної пісні були зачинені двері всіх видавництв, радіостанцій, телевізійних студій. Попри тотальний контроль та заборону зі сторони управління бардівська пісня поширювалась через самвидав- традиційний метод поширення “нецензурної” інформації у часи тоталітаризму. Пильний контроль зі сторони радянської влади хоч і гальмував розвиток авторської пісні, як нового жанру музики, але не зупинив його повністю. А з початком активного користування магнітофонами самодіяльна пісня особливо стрімко почала поширюватися серед слухачів.

1.2. Роль фестивалів та клубів у формуванні української авторської пісні

В Україні авторська пісня набула виразних рис тільки наприкінці 60-х років. До цього часу у творчості українських бардів відслідковувалась залежність від російських авторів. Співці- аматори використовували схожі технічні прийоми, мотиви. До початку періоду перебудови умови для розвитку української авторської пісні були дуже складними. Влада активно боролась із україномовною інтелігенцією і будь- які спроби написання пісень рідною мовою активно придушували. Це сприяло денационалізації. Як наслідок зовсім невелика кількість ліричних пісень звучала саме українською мовою. Серед співаючих аматорів того періоду, що виконували пісні не

тільки російською мовою, а й українською - можна виокремити: В. Серий, О. Авагян, А. Горчинський, Є. Святський, Володимир Семенов, Е. Драч, П. Приступов.

У наш час складно уявити те середовище у якому доводилось розвиватись і діяти. Адже заборони зі сторони влади підстерігали бардів на кожному кроці. Від так вони були змушені переховуватись і збиратись під вивісками бібліотек і туристичних клубів.

У становленні авторської пісні важливу роль відігравали туристичні клуби. Їх діяльність виходила далеко за межі проведення туристичних тренувань. Наприкінці 1960-х р. при таких організаціях почали утворюватись клуби співаної поезії де кожен охочий музикант-любитель мав можливість висловити свої думки через самодіяльну пісню.

Перші клуби співаної поезії спочатку з'явилися у великих містах України. У Севастополі при туристичному клубі "Гермес" у 1965- 1967 рр проводились перші творчі вечори, а вже 1967 року при ньому утворився клуб самодіяльної пісні «Барди і менестрелі», який вже наступного року заборонили за неодобрені владою пісні.

Клуби співаної поезії не обмежувались проведенням творчих вечорів. Вони активно долучались до організації конкурсів та фестивалів бардівської пісні. Перші конкурси самодіяльної пісню проводились ще у 60- х р у Києві. Та саме перший фестиваль туристичної пісні "Есхар" був проведений у листопаді 1976 р. під егідою однодумців: Є. Душкін, В. Гітельман, М.Усенко, Л.Толпиго та ін. членів Харківського клубу самодіяльної пісні при БК Залізнодорожників. Проведення фестивалю "Есхар" ознаменувала початок фестивального руху в Україні. Фестивалі почали проводитись і у невеликих містах. "Студентські струни" 1986 р. - Житомир. Рівне - "Я і Гітара" 1986 р. Суми - "Булат" 1988 р. і т.д.

Однак не все було так безхмарно як нам того хотілося б. Оскільки діяли усілякого роду обмеження, які стосувались пісень українською мовою.

Оскільки барди демонстративно нехтували розпорядженнями влади і навіть попри заборону на проведення заходів в одному місці проводили його в іншому.

Радянська влада гостро реагувала та була незадоволена відкритим ігноруванням усталених законів та всіляко намагалась перешкоджати проведенню масових заходів. Проте, коли усі намагання зупинити активну діяльність бардів виявилися марними, уряд дозволив проведення фестивалів під їх пильним наглядом.

Пом'якшення тоталітарного режиму відкрило нові шляхи до розвитку самодіяльної пісні.

Наприкінці 80-х років українська пісня переживає період піднесення. Передумовою цього стало запровадження фестивалю "Червона Рута".

Фестиваль "Червона Рута", вперше проведений у 1989 році, сколихнув усю Україну. Біля сцени та телеекранів зібралася багатотисячна аудиторія слухачів.

Однією з умов фестивалю було: виконання пісень виключно українською мовою. Головною метою організаторів було допомогти молодим талановитим виконавцям вийти на новий рівень. Засновник фестивалю: Анатолій Калениченко стверджував: *"Тоді популярними були Софія Ротару, Назарій Яремчук, Микола Мозговий – цю плеяду транслювали радіо і телебачення. Уже тоді це не була молодіжна музика. А молодь не могла пробитись в ефіри. Ми вважали, і вважаємо дотепер, що кожне покоління потребує своєї музики"*.

Саме завдяки чіткій позиції лідерів фестивалю, за весь час його існування, було відкрито чимало нових імен, на зразок: "Кому вниз", "ВВ", «Брати Гадюкіни», Каті Chilly, ТНМК. Наведені до прикладу виконавці стали провідними шлягерами української пісні. Значення фестивалю "Червона Рута" насправді важко оцінити, адже він не тільки вивів авторів самодіяльної пісні із підпілля, а й став вирішальним етапом у здобутті Україною незалежності.

Адже саме на сцені фестивалю вперше за багато років пролунала найважливіша пісня- гімн України.

Другим, за своїм вкладом у розвиток української культури є всеукраїнський фестиваль авторської пісні та співаної поезії - «Оберіг», Вперше був проведений у місті Луцьк у 1989 році. Зі сцені фестивалю звучали пісні патріотичного характеру, які підіймали національний дух серед населення. Хоч фестиваль проіснував недовго та через шістнадцять років організатори його відродили. Разом з фестивалями активну соціальну діяльність вели молодіжні театри.

У червні 1988 року львівські співаки заснували театр авторської пісні “Не журись!”. У 1989 році Семен Рубчинський заснував у Києві театр пісні «Academia». У 1992 р. У Києві з’явилося цікаве творче об’єднання «Салон авторської пісні». У 1993 році переможцями міжнародних та всеукраїнських фестивалів було засновано товариство автентичної музики “ТАМ”. У 1996 році Семен Рубчинський заснував «Міжнародне культурне агентство України».

Основною сферою діяльності театрів була організація концертів та фестивалів. В підсумку, можна зазначити, що авторська пісня не просто “синонім” до естради. Це потужна рушійна сила, яка відіграла важливу роль у перемозі над тоталітарним режимом і стала ключем до відродження національної ідентичності.

1.3 Вплив російського контенту на формування української культури та національної свідомості

У процесі формування соціо-культурного простору питання мови є надважливим. Оскільки свідомість визначається, формується і позиціонується за допомогою мови. Тому що мова (культурне та ідеологічне середовище)

формує свідомість. Мова - це те що визначає націю, формує менталітет.

Питання мови для України було актуальним протягом усієї історії. Вона завжди перебувала у сфері пильної і постійної уваги з боку керівництва сусідніх держав: Угорщини, Польщі та Московського царства. Фронтальний наступ на українську мову почався у 1622 року, коли царь Михайло наказав спалити всі примірники надрукованого в Україні "Учительного Євангелія" К. Ставровецького. З того часу починають видаватися всілякого роду закони на заборону, обмеження та вільного функціонування української мови серед населення та інтелігенції. Найболючішими та найжорстокішими зіткненнями у мовній війні були усілякого роду заборони на книгодрукування духовної та освітньо-популярної літератури, викладання, а то і повного закриття українських шкіл. Так, у 1914, 1916 — проводились комплексні заходи русифікації на Західній Україні. У особливо темні часи заборонялось мати вдома бодай одну книгу українського друку.

У 29- 30 рр ХХ століття московська влада нанесла нищівний удар процесу українізації. Розпочались масові арешти, репресії та розстріли діячів української інтелігенції, науки, освіти, культури.

У 1933 році було затверджено новий український правопис у якому з алфавіту взагалі вилучили літеру "г". Велику кількість українських слів змінили на їх російський відповідник, а у випадках де цього не можна зробити було замінено будову слів наближену до російської.

А у 1984 в УРСР вчителям російської мови підвищили виплат зарплатні на 15% у порівнянні з вчителями української мови.

Таких замахів на вбивство української мови ми можемо навести безліч та усі вони говорять про одне: всупереч утискам української мови, вона кожного разу відроджується і прогресує.

Після проголошення Незалежності та виходу Леоніда Кравчука на пост президента, Україна взяла курс на підтримку та зміцнення політичного

зв'язку із Росією. А це означало: процвітання білінгвізму, просування іноземного інформаційного продукту. Разом із російськими телеканалами в український медіа- простір емігрували телепрограми із виступами популярних на той час російських співаків. Вплив Росії на розвиток української культури був колосальним. Без заперечень, після розпаду радянського союзу частка україномовного контенту в інформаційному просторі зросла. Але, через “союзне” минуле та надто тісні “братські” стосунки із Росією в багатьох аспектах Україна перебувала в тіні свого “старшого брата”. Не виключенням є і музичне середовище. Попри всі труднощі на українській сцені з'являється багато молодих виконавців, які зараз є метрами української пісні. Серед них: “Олександр Пономарьов”, “Ірина Білик”, “Наталя Могилевська”, “Іво Бобул”, “Алла Кудлай”, “Віктор Павлік”, “Павло Зібров”, “Юрко Юрченко”, гурти: “Скрябін”, “Океан Ельзи”, “Плач Єремії” з їх легендарною піснею “Вона”, яка і досі звучить на вулицях українських міст. Вони були першими, на них рівнялась молодь. Однак, саме через те, що після здобуття незалежності не відбулось відділення від нашого “сусіда” ми втратили можливість розвиватись як окрема і самостійна країна зі своїм культурним пластом. Як наслідок молоді митці знаходячись у російськомовному середовищі свої авторську пісні писали й виконували російською мовою.

Нове тисячоліття знаменувало перехід від старого до нового. На початку 2000-х із розповсюдженням дисків активно переймаються тенденції заходу, у моду входить електронна музика, караоке. У той час кумирами молоді стають зірки російської сцени. “Руки Вверх”, “Корни”, “Кипелов”, “Банд'ерос” “Виа- Гра”, “Глюк- Оза”, “Верка Сердючка”, “Валерия, Філіп Кіркоров, Таїсія Повалій, Ані Лорак, Loboda та ін. Останні - отримали звання народного артиста України і не дивлячись на регулярні виступи в Росії та анексованому півострові Крим, цих артистів і до сьогодні не позбавили цього титулу.

Тоді їх пісні звучали відусіль. На телебаченні та радіо, дискотеках, весіллях,

днях народження і з кожного магнітофону чи касетного плеєру. А це означало, що покоління “міленіалів” виховувалось на “чужій” музиці і переймало чужі цінності і погляди.

У атмосфері російського пафосу успішно виховувався комплекс меншовартості. Особливо великий тиск на собі відчували (відчувають і дотепер) люди із села. Адже в наші “голови” століттями закладалось переконання, що люди із села це- неграмотні, необізнані і ще багато чого “не” люди. Зі свого спостереження можу сказати, що безліч студентів із південних регіонів України, які вирушають на навчання у велике місто при спілкуванні миттєво переходять на російську мову. І дуже часто це виглядає так, ніби вони намагаються приховати своє походження і почуваються незручно, коли їх все ж викривають. Побороти цей комплекс можна тільки повністю позбувшись двомовності, що є не реальним у короткий період. Цей процес відбувається поступово і має підтримуватись зі сторони влади. Вихід один: необхідно свідомо перестати соромитися рідної мови і створити українськомовне середовище по всій країні, особливо у великих містах.

З плином часу бардівська пісня модифікувалася і набула сучасних рис. Зараз автори самодіяльної пісні необов’язково мають бути одночасно і авторами слів і музики. Найпоширенішим є варіант, коли автори самостійно пишуть слова, мелодію і гармонічну фактуру пісні. Кінцевого вигляду твір набуває, потрапивши до рук відповідного спеціаліста- музичного продюсера- аранжувальника. Адже у наш час вже нікого не здивуєш віршем із глибоким текстом зіграний просто під гітару чи фортепіано. Слухач потребує повноти звучання - “хітовості”. Авторська пісня стала одним із жанрів масової пісні. Саме тому популярним артистом може стати кожен хто має хист, а також певний багаж знань і це необов’язково студенти музичних вищів. Жанр авторської пісні розвиваються й донині.

Пісня це не просто жанр розважальної індустрії. Пісня- це зброя. З

досвіду багатьох країн пісню активно використовували у пропаганді та підтримці певного політичного режиму. Дуже часто пісня супроводжувала політичні події і у нашій країні. Неофіційним гімном “Помаранчевої Революції” стала пісня гурту Гринджоли “Разом нас багато”. На “Революції Гідності”- тужлива пісня- реквієм у виконанні “Пакардійської Терції” - “Пливе кача по Тисині”. Ці пісні єднали, підтримували народ, розпалювали у грудях тисячі людей вогонь віри у гідне майбутнє.

Після незаконного вторгнення країни -агресора на нашу територію та після кровопролитних подій на революції гідності багато українців почали відстоювати свої права і свідомо переходили на рідну мову у спілкування. Українське суспільство зіштовхнулося із проблемою нестачі пісень українською мовою. Та кількість пісень, яка була на той час, не задовільняла потреби різних цільових груп слухачів. З’явився попит на українську музику. Саме від цього часу багато митців у собі виявили бажання творити саме державною мовою. Більш активно починають з’являтися україномовні проєкти у різних стильових напрямках. Але через несприятливі умови молодим виконавцям було вкрай складно пробитися і вижити у тодішньому соціо-культурному середовищі.

Розділ 2

Мовні квоти як засіб для відродження української пісні

2.1. Досвід інших країн

Квотування здійснюється у багатьох країнах: Франції, Великобританії, Німеччині, Нідерландах, Литві, Латвії, Естонії, Албанії, Угорщині, Словенії, а також Канаді та Австралії тощо. Серед країн європейського союзу найвищі вимоги до квотування пісень рідною мовою у Франції - 40% та Польщі - 33 %.

Франція є ідеальним взірцем для наслідування у питанні мовної політики. Впродовж не одного десятиліття було ухвалено ключові закони, які сприяли розвитку та функціонуванню французької мови.

Фундаментальним для країни виявився закон Ба-Лоріоля ухвалений у 1975 році, який чітко окреслив сфери застосування французької мови. Згідно закону обов'язково уся реклама в усній або письмовій формі мала бути державною. Також заборонялось застосування іноземної термінології, якщо існував французький відповідник. Усі ці заходи проводились за необхідністю вберегти державну мову від активного розповсюдження та впливу англійської.

У 1986 році у Франції ухвалено "Закон Леотара", який зобов'язував національних та місцевих мовників транслювати медіа-контент французькою мовою в еквіваленті: 60 % «аудіовізуальних та кінематографічних творів» - європейського виробництва, 40 % - національний продукт. Окрім цього з метою розвитку та популяризації було закладено фінансування телевізійного продукту у розмірі - 16% від загального річного доходу країни. На радіо - 40 % пісень мають звучати французькою мовою, включно 20% на творчість молодих виконавців.

У Німеччині навпаки, чіткого розподілення та регулювання національного продукту немає. Відтак телерадіокомпанії звітуються раз на рік до наглядових органів. Незважаючи на відсутність чітких законів щодо квотування, в ефірі радіостанцій нерідко можна почути пісні німецькою мовою.

Схожа ситуація спостерігається в Іспанії, Данії та Великобританії. У законодавстві цих країн відсутні положення щодо квотування державного продукту. Так історично склалось, що у цих країн немає потреби у контролі та регулюванні державного продукту.

Кардинально протилежні обставини склались у Бельгії. Позаяк мовні питання у цій країні вирішуються автономно кожною з трьох існуючих спільнот (фламандською, французькою, німецькою). Переваги у мовній політиці має Фламандський уряд. Як наслідок Відтак на приватних радіостанціях переважає кількість передач та пісень нідерландської мови. А на телебаченні у проміжку з 18:00 до 23:00, як мінімум 50 % на каналах суспільного мовлення становлять продукти фламандського виробництва.

Країни Литва та Латвія є зразковим прикладом успішного досвіду подолання проблем мовної політики. Після виходу з СРСР керівництво країни вдалось до суворих заходів по врегулюванню мовної ситуації. У результаті російська мова в Литві не становить жодної загрози литовській. При введенні системи мовних квот на телебаченні і радіо комісія з питань мови зіштовхнулася із проблемою обходження законодавства. Часто телеканали транслювали передачі російською мовою у нічний час. Окрім цього за вимогою збільшення кількості продукту литовською мовою погіршилась якість контенту. Так як мовники були змушені шукати дешевий продукт. Відповідно, якщо мовники транслюють матеріал нижчої якості, вони втрачають рейтинги і дохід. Зменшення прибутку впливає на зменшення інвестицій у виготовлення власної продукції тією ж мовою, яку намагається захистити держава. Саме тому важливо встановлювати ліміти, які є посильними для вітчизняної телерадіоіндустрії.

Цікавим прикладом у вирішенні питання продукування контенту державною мовою слугує Латвія. Після низки безуспішних заходів та спроб контролювання мовних квот на телебаченні та радіо, було ухвалено рішення, яке скасувало прийнятий раніше Закон про квоти і запровадив нову систему захисту державної мови. За останніми змінами, радіостанції можуть мовити за власним попереднім вибором: або державною, або іноземною мовою. Якщо мовник обрав варіант для мовлення іноземною мовою, 90 % таких радіопрограм радіостанції повинні створювати самостійно.

Досвід кожної з країн дуже різний і перш за все обумовлений історичними подіями та актуальністю мовного питання і, звичайно, особливостями законодавства держави.

2.2. Прийняття закону про збільшення мовних квот на українському телебаченні та радіо

Аби українська пісня могла поширюватись і розвиватись необхідно створити максимально сприятливі для цього умови. На державному рівні мають прийматись відповідні заходи, які мають стимулювати перспективну молодь створювати український продукт. Так 8 листопада 2016 року Верховна Рада ухвалила Закон «Про внесення змін до Закону України «Про телебачення і радіомовлення», який зобов'язував збільшити частку аудіо та візуального контенту державною мовою в теле та радіоефірі. Хоч одразу після схвалення законопроєкту політична партія "Опозиційний блок" розкризувала його і вимагала скасування. Посилаючись на те що: "Люди повинні мати право самі вибирати, що і якою мовою дивитися чи слухати". На щастя ця заява ніяк не вплинула на рішення президента.

Закон про квоти на пісні та програми українською мовою на радіоста-

нціях та телебаченні впроваджувався у декілька етапів і передбачав поступове збільшення кількості українського продукту. У 2017 році було прийнято кілька законів, які відіграли важливу роль у формуванні сучасного національного телевізійного та радіо простору. 23 березня було ухвалено Закон № 5313 «Про внесення змін до деяких законів України щодо мови аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації», підписаний президентом України. Загальнонаціональні мовники зобов'язувались мати у етері відсоткову частку телепрограм українською мовою в обсязі 75%. На місцевих каналах ця ставка мала складати 60 %. Це той мінімум який телеканали повинні виконувати. Звичайно частка передач українською мовою може зростати і до 100%. Заплановано, що у липні 2024 року обсяг україномовного контенту на телебаченні має становити не менше від 90%, на місцевих каналах – не менше від 80%.

Розглянемо детальніше статистику обсягу української мови до та після прийняття закону на прикладі провідних українських телевізійних каналів: “1+1”, “Інтер”, СТБ, “Україна”, “Новий”, ICTV, НТН. Найменша частка україномовного ефіру у звітні дні зафіксована на каналах СТБ та “Україна” -6,25%). Дані оприлюдненого рухом «Простір свободи».

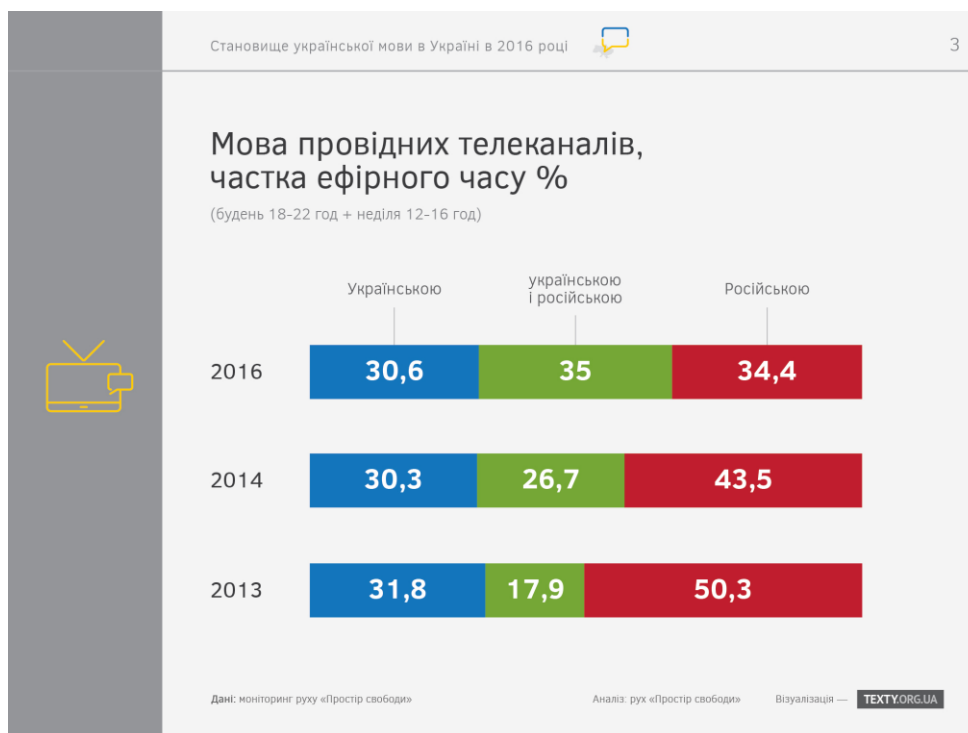

Рис. 1

На поданому інфографіку бачимо, що в 2018 році більше ніж у 2 рази збільшилась частка передач українською мовою в порівнянні з 2016 -м роком. Кількість передач, що транслювались російською мовою за 2 роки зменшилась на 78. 8 відсотків! А частка двомовних програм - на 19.14 %.

канали еспресо тв і т.д.

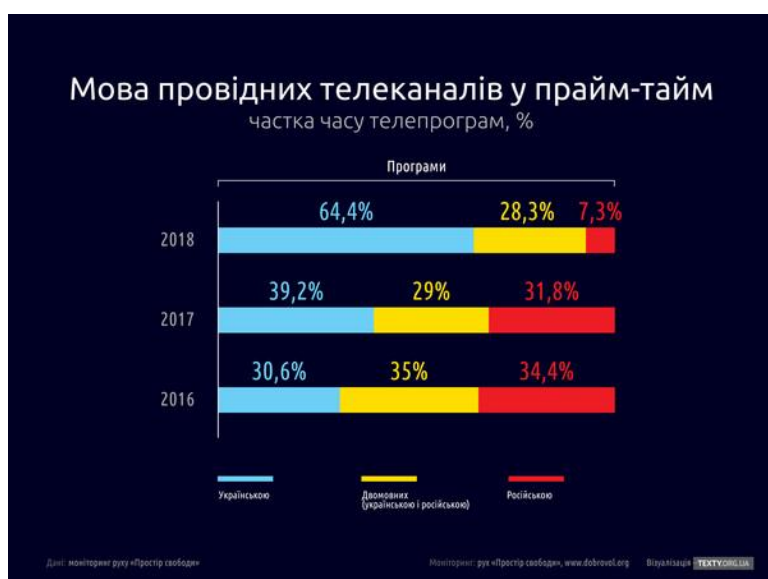

Рис. 2

До прийняття відповідного закону про мовні квоти телеканали самостійно розпоряджалися якою мовою транслювати фільми серіали та передачі. Найчастіше фільми та серіали національного виробництва транслювались саме російською мовою. Адже такий контент можна було експортувати за кордон. Після прийняття закону виключно державною мовою мають транслюватися:

- реклама

Так, у виконання мовних квот зараховується й реклама. Щогодини на каналі може виходити до 9 хвилин реклами, а це 15% ефірного часу українською мовою. Позаяк вона дозволяє каналам на 15% збільшити обсяг контенту телеканалу російською мовою, який буде компенсований саме рекламодавцями.

- фільми та серіали іноземного виробництва, зняті після 1991 року.

- Українського виробництва, зняті після 1991 року, окрім власного виробництва телеканалу.

- Дитячі й анімаційні фільми, зняті до 1 серпня 1991 року

- Фільми, зняті мовами народів СРСР, і потім дубльовані російською

При цьому фільми і передачі, трансляція яких допускається не українською мовою, повинні субтитруватися державною мовою.

Ці вимоги відносяться до 100% трансляцій у цих категоріях і не відносяться до мовних квот.

Фільми та серіали буде зараховано до україномовних, якщо їх звукова демонстрація буде дубльована або озвучена українською мовою. У таких фільмах допускаються репліки іншою мовою не більше 10%. При чому вони мають супроводжуватися українськими субтитрами. Дитячі мультфільми мають бути повністю озвучені українською мовою.

З програмами все дещо складніше, адже для зарахування їх як україномовного продукту достатньо, аби державною мовою спілкувалися тільки ведучі. В оновленому документі 3 ст. 28 Закону України «Про телебачення і

радіомовлення» наведено конкретні приклади на які не розповсюджується мовний закон. А саме -

- « а) у репортажі з місця події (крім мови та реплік репортерів);
- б) у виступах, інтерв'ю, коментарях, поясненнях, запитаннях тощо осіб, які беруть участь у передачі (крім, ведучих (дикторів) передачі) або в окремих репліках ведучих (дикторів) передачі в обсязі, обумовленому творчим задумом передачі;
- в) у музичних творах з текстом (піснях), які є частиною передачі немuzичного жанру чи фільму та використані в ній лише як звуковий супровід;
- г) у музичних кліпах, що містять текстовий супровід;
- г) у будь-яких творах, виступах, виконанні тощо мовами корінних народів України. »

Також Закон про мовні квоти не поширюються на іноземні телеорганізації, а також програми телеканалів, які спрямовані виключно на вивчення іноземних мов.

Головною і найважливішою зміною у законодавстві про "мову" є виключення телерадіопродукції Російської Федерації з квоти ЄС. Раніше європейська квота на продукцію фактично збігалася з виробничими програмами Російської Федерації. У 2018 році розподілення виглядало так: щонайменше - 50% українського продукту, 20% - європейського, американського чи канадського. Продукція Російської Федерації та інших виробників може становити не більше 30% загального щотижневого ефіру українських телерадіокомпаній.

На окупованих територіях, Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо тимчасових дозволів на мовлення в зоні проведення антитерористичної операції та прикордонних районах України» тимчасово дозволив надавати дозвіл на мовлення без проведення конкурсу.

23 березня 2017 року Верховна Рада ухвалила Закон «Про державну

підтримку кінематографії», який «визначає засади державної підтримки кінематографії в Україні, що має на меті створення сприятливих умов для розвитку кіновиробництва, встановлення прозорих процедур здійснення фінансування державою проєктів у сфері кінематографії», - йдеться у положенні закону. Цей закон сприяє залученню телерадіокомпаній у створенню вітчизняної та власної продукції, транслюючи фільми та серіали українською мовою, а виробництво фільмів - це завжди гарна можливість залучити рекламодавців та спонсорів.

Контроль виконання мовних квот здійснює Національна рада України з питань телебачення та радіомовлення. Моніторинг проводиться протягом тижня і обчислюється не як добовий, а загальнотижневий обсяг мовлення. Моніторинг проводиться у проміжку часу між 7:00 і 18:00 і між 18:00 і 22:00. У інтервалі між 22:00 та північчю, коли телеглядачі іще активно дивляться телебачення ніяких обмежень по вмісту телепрограм немає.

У 2021 році на основі проведеного моніторингу у період січень-лютий було перевірено 28 телеканалів. Серед яких 12 - ведуть трансляції повністю державною мовою. Це – «UA:ПЕРШИЙ», «K2», «5 канал», «Еспресо», «Індіго», «M1», «Рада», «UA:КУЛЬТУРА», «XSPORT», «ПІКСЕЛЬ TV2», «ПлюсПлюс», «ZOOM». Інші телеканали мають нижчі показники. «Прямий», «Z ZIK» - 98%; «Мега» - 96%; «Україна 24»; «2+2» - 93%; «Новий», «НЛО TV», «TET» - 91%; «СТБ» - 87%; «1+1» - 86%; «ICTV» - 83%; «НТН», «Ентер-фільм» - 80%; «Інтер», «K1» - 78%. Останнє місце у рейтингу займає телевізійний канал «Україна» – 75%.

На українському радіо починаючи з 2000-х років простежувалась невтішна ситуація, щодо вмісту пісень українською мовою у радіоефірі. До 2011 року інформація щодо квотування відсутня. За даними координатора проєкту «Становище української мови» Сергія Стуканова частка пісень українською мовою по роках становила:

2011 рік – 4,5%

2012 рік – 3,4%

2013 рік – 2,2%

2014 рік – 5,0%

2016 рік – 10,0% станом на 10 жовтня.

З 8 листопада 2016 року мінімальна частка українських пісень на радіо зросла до 30% та до 50 % загального ведення радіопрограм державною мовою. А з 8 листопада 2018 року мінімальна частка пісень українською мовою в радіоефірі має становити не менше 35 відсотків та 60% програм від загального обсягу мовлення протягом доби, зокрема, в праймтайм проміжках - від 7 години ранку до 14 години дня та з 15.00 і до 22 години вечора.

У перший рік дії закону на деяких національних радіостанціях відслідковувалось перевиконання мінімального плану у середньому на 7% щодо кількості українськомовних пісень, і на 31%, щодо ведення передач державною мовою.

“Наш закон передбачає 35% пісень українською мовою, зараз в нас – 50% . На радіостанціях спочатку переживали, що на українських піснях будуть переключатися, але побачили, що навпаки – на українських піснях не переключуються і почали ставити їх більше, звідси і 50%”, – зазначає народний депутат одна з ініціаторів закону про мовні квоти Вікторія Сюмар. За перевиконання плану мовних квот українське законодавство надає пільги для радіостанцій. За даними Національної Ради України з питань Телебачення і Радіомовлення в період за грудень 2020 року, лідерами серед українських радіостанцій за обсягом телепередач українською мовою є: “Країна ФМ”, “Українське радіо”, “Люкс ФМ”, адіо “Промінь”, Радіо “Культура”, “Мелодія”. У ефірі 100% програм державною мовою. Останній у цьому списку є радіо “Шансон”. На ньому транслюється 75% радіопередач українською мовою. Найкращі показники по частці пісень українською мовою є “Країна ФМ”- 100%, “Українське Радіо”- 99%, Радіо “Культура”- 91%. Найгірший показник на радіо - “Пятниця”. На ньому частка пісень державною мовою

складає 40%.

Рис. 3 Коефіцієнт пісень в різних областях України станом на липень 2020 року.

Штрафи- це хороша мотивація на дотримання квотування керівництвом телерадіоорганізацій. Мовники сплачують штрафи у розмірі п'яти відсотків від загальної суми ліцензійного збору. чч. 2 або 5 ст 9 ЗУ "Про телебачення і радіомовлення". Телерадіоорганізації зобов'язані у тридцятиденний період сплатити штраф до держ. бюджету України.

У період з 08.11.2016 - 31.12.2019 зафіксовано 29 порушень та нарахована сума штрафів у розмірі 1,760 374,65 грн.

У 2020 році було оштрафовано 4 мовники: "Радіо Шансон" під час моніторингу від 02.06.2020 було зафіксовано зниження частки пісень державною мовою у проміжку часу 15.00 та 22.00 становила 34 %. А також під час перевірки від 12.05.2020 виявлено, що пісенна квота державною мовою у проміжку часу між 15.00 та 22.00 становила 34,5%. За кожне зафіксоване

порушення, мовника оштрафували на суму 172 529,08 грн. Під час перевірки від 09.05.2020 ТОВ “ТРК МАЯК”, м. Олександрія Кіровоградської обл. у проміжку часу між 07.00 та 14.00 було зафіксовано занижений показник пісень державною мовою - 33,3%. Національною радою було здійснено стягнення штрафу у розмірі 2 865,88 грн. Також порушення було зафіксовано і на радіо “Блиск ФМ”. 8 лютого 2020 року у проміжках часу між 07.00 та 14.00 обсяг пісень українською мовою становив 22.81%. Окрім того в ефірі не транслювались культурно-мистецькі, науково-просвітницькі та дитячі програми. Також були порушення вимог 1-ї та 2-ї статті 9 Закону України «Про рекламу». Радіостанція сплатила штраф у розмірі 6 242, 50 грн. Радіомовник “ПЕРЕЦЬ ФМ” не дотримався частини сьомої статті 27 Закону України «Про телебачення і радіомовлення». 8.05.2020 не транслювались дитячі передачі та аудіовізуальні твори, розраховані на дитячу аудиторію (за ліцензією їх має бути не менше як 10 хв./добу). Також було порушено норми квотування щодо пісень українською мовою. 8 травня між 07.00 та 14.00 – 33%; між 15.00 та 22.00 – 34%; 11 травня між 15.00 та 22.00 – 32%. Національна Рада запровадила санкції проти компанії «стягнення штрафу» на суму 54 480,00 грн.

З наведеного прикладу бачимо, що у 2020 -му році досі спостерігаються порушення ліцензії. Звичайно у порівнянні з першими роками порушників стало значно менше, але на мою думку кількість продукту українською мовою має не просто триматися на позначці “мінімум”, а впевнено рости до 80 - 100 відсотків.

2.3. Наслідки прийнятого закону та його вплив на розвиток української пісні.

Введення у медіа- простір квот позитивно вплинуло на розвиток української музики в цілому. Ця подія сприяла популяризації пісень сучасних жанрів. З'явилося багато молодих та перспективних виконавців які підкорюють власним фірмовим звучанням, і яких із великим задоволенням слухає молодь. Khayat, TVORCHI , Cloudless, MELOVIN, Jerry Heil. Дуже активно розвивається хіп-хоп - культура. Alina Pash- зі своїм карпатським репом. Alyona Alyona, Калущ, які у своїх піснях піднімають важливі соціальні теми. Христина Соловій із своєю душевною лірикою. Один в каное- зі своїм інді звучанням. Музичний гурт KAZKA - користуються популярністю у всьому світі. Зокрема їх пісня “Плакала” потрапила в топ-10 світового чарту Shazam. На відеохостингу YouTube кліп на пісню зібрав 373 094 811 переглядів.

Провідні виконавці країни у своїй творчості почали створювати більше пісень українською мовою. Зокрема співачка Джамала- переможниця інтернаціонального конкурсу “Eurovision Song Contest” починаючи з 2015 року презентує пісні українською та англійською мовою. Навесні 2021 року співачка випустила 2 альбоми “Ми” та “5:45” які торкають своїм сучасним електронним звучанням і напрочуд глибокими текстами. Співачки TARABAROVA та Alyosha, які настільки перейнялися подіями 2014 року, що перейшли у спілкуванні із російської мови на українську, а також починаючи з 2016 року презентують пісні українською. Українською мовою гідно звучить і рок музика. Гарним прикладом слугує гурт MOTANKA -які відомі далеко за межами України. У 2018 році музиканти підписали контракт з одним із найбільших метал-лейблів світу- Napalm Records. А також вкрай популярні в Україні – The Hardkiss, Без Обмежень, O.Torvald, Карна та ін.

Яскравим прикладом того, що українська пісня вабить не тільки українців, а й людей по всьому світу є цьогорічне Євробачення на якому гурт

“Go-A” із піснею “Shum”, яка є авторським інтерпретуванням народних веснянок, зайняли 5 місце. Це був справжній прорив, адже це перший випадок в історії нашої країни, коли на конкурсі такого масштабу звучить пісня українською мовою.

ВИСНОВКИ

Авторська пісня пройшла довгий та складний шлях у процесі свого становлення. Через заборони у різних виявленнях, цензурування, активну русифікацію вже у період Незалежності і аж до впровадження надважливого Закону про мовні квоти. Сьогодні ми є свідками нового етапу розвитку української авторської пісні. Вражає велике розмаїття жанрів та стильових напрямків. Від електронно-фолькової музики до якісного року в поєднанні з українським словом. Цьогорічне Євробачення показало, що українську пісню люблять і шанують у всьому світі. Ми впевнено рухаємось на іноземний ринок завдяки поєднанню мелодичності рідної мови із якісним музичним обрамленням.

У проведеному дослідженні ми спробували розкрити історичні передумови «двомовності» та відобразити тісний зв'язок між політикою та культурою. Висвітлили період розвитку авторської пісні та її модифікацію в українську популярну пісню. Показали згубний вплив активної русифікації на українську пісню. На прикладі інших країн розглянули різні методи щодо квотування пісень державною мовою. Як зразок надали статистичні данні різних організацій по роках стосовно частки українських пісень на радіо. Розглянули як проводиться контроль виконання ліцензії. Відобразили наслідок прийнятого закону.

У підсумку можемо зазначити, що дане дослідження це спроба структурувати та довести важливість прийнятого закону для українського шоу-бізнесу, а саме – української пісні.

Список використаної літератури

1. Юрій Драбчук. Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. -2014. – Вип. 32. – С. 387-394
2. Крупа Ю.О. Жанр авторської пісні як засіб культурного самовиявлення 50-60-х років ХХ ст. Культура і сучасність : альманах. № 1. С. 62-66
3. Гончарова О. С., Мірошніченко С. В. Авторська пісня як елемент альтернативної культури в соціокультурному просторі УРСР 1960-х – 1980-х років. SCIENTIFIC COMMUNITY: INTERDISCIPLINARY RESEARC. С. 298-302.
5. Булат Окуджава. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9E%D0%BA%D1%83%D0%B4%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%B0,%D0%91%D1%83%D0%BB%D0%B0%D1%82_%D0%A8%D0%B0%D0%BB%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87
6. Висоцький Володимир Семенович. Біографія Володимира Висоцького. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio-zl/printit.php?tid=5427>.
7. Барды Харьков Фестивали. URL: <http://www.infmed.kharkov.ua/PoesiaPPVKhFest.htm3>.
8. Картавий П.В. Сучасна українська авторська пісня: статті про витoki жанру, авторів-ветеранів, фестивалі, поради молодим і долю Володимира Івасюка / П. В. Картавий. - Суми : МакДен, 2009.
9. Пісенний вибух 1989 року. Фестиваль «Червона рута» поблизу Незалежність України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30167325.html>.
10. Мамченкова О. Фестивальна історія: як прогрімала і чому стихла «Червона Рута» URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2017/05/18/224232/>
11. Як зароджувався легендарний фестиваль «Оберіг» у Луцьку. URL:

<https://www.volyn24.com/news/115025-iaak-zarodzhuvavsia-legendarnyj-festyval-oberig-u-lucku>.

12. «Оберіг» : У Луцьку відродили фестиваль через 16 років навчання. URL: <https://www.volynnews.com/news/culture/oberih-u-lutsku-vidrodyly-festyval-cherez-16-rokiv-movchannia/>

13. Мова для українця – це персональна ділянка кордону самоідентифікації української нації. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28172203.html>.

14. Азарова Л. Двомовність: причини і наслідки. Мовознавство. URL: http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/9105/%d0%94%d0%b2%d0%be%d0%bc%d0%be%d0%b2%d0%bd%d1%96%d1%81%d1%82%d1%8c_%d0%bf%d1%80%d0%b8%d1%87%d0%b8%d0%bd%d0%b8_%d0%b9_%d0%bd%d0%b0%d1%81%d0%bb%d1%96%d0%b4%d0%ba%d0%b8.PDF?sequence=1&isAllowed=y

15. Історія заборон української мови. URL: <https://sites.google.com/site/ukrstarozhytnosti/home/istoria-zaboron-ukraienskoie-movi>

16. Політичні репресії в УРСР кін. 1920-х – 1-й пол. 1930 х рр. URL: <http://www.territoryterror.org.ua/uk/history/1919-1939/ussr/srsr7/>

17. "Корни", "Отпетые мошенники" і "Банд'ерос" - ви вже й не впізнаєте своїх улюбленців із 90-их. URL: <https://znaj.ua/show-business/306449-korni-otpetye-moshenniki-i-band-eros-shcho-stalos-iz-zabutimi-zirkami-90-h>.

18. Чому українці масово слухають російські пісні та чи можна це змінити. URL: <https://suspilne.media/4109-comu-ukrainci-masovo-sluhaut-rosijski-pisni-ta-ci-mozna-ce-zminiti/>

19. Декомунізація і російська попса. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27779706.html>

20. Мовні квоти: українська знову під загрозою? URL: <https://www.radi-osvoboda.org/a/movny-kvoty-sluga-naroda/30654728.html>
21. Міф про 75% української на телебаченні. Все про мовні квоти для ТБ. URL: https://texty.org.ua/articles/76925/Mif_pro_75_ukrajinskoji_na_telebachenni_Vse-76925/
22. Мовні квоти: як змінився український радіоефір? URL: <https://www.dw.com/uk/%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96-%D0%BA%D0%B2%D0%BE%D1%82%D0%B8-%D1%8F%D0%BA-%D0%B7%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B8%D0%B2%D1%81%D1%8F-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D1%80%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%BE%D0%B5%D1%84%D1%96%D1%80/a-36312141>
23. Моніторинг: Українська мова завойовує ефір. Найбільш русифіковані - інтернет, преса та сфера послуг (Інфографіка). URL: https://texty.org.ua/articles/89186/Monitoring_Ukrajinska_mova_zavojovuje_jefir_Najbilsh_rusyfikovani-89186/
24. Обсяг добового ведення передач державною мовою на загальнонаціональних радіостанціях за грудень 2020 року. URL: <https://www.nrada.gov.ua/infographics/obsyag-dobovogo-vedennya-peredach-derzhavnoyu-movoyu-na-zagalnonatsionalnyh-radiostantsiyah-za-gruden-2020-roku/>
25. Як виконують мовні квоти телеканали – звіт Нацради. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3224216-ak-vikonuut-movni-kvoti-telekanali-zvit-nacradi.html>
26. Середній показник обсягу україномовних пісень по областях. URL: <https://www.nrada.gov.ua/infographics/serednij-pokaznyk-obsyagu-ukrayinomovnyh-pisen-po-oblastyah/>

27. Про державну підтримку кінематографії в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1977-19#Text>
28. Закон «про внесення змін до деяких законів України щодо мови аудіовізуальних (електронних) засобів масової інформації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2054-19#Text>
29. Білоскурський О. Українське неукраїнське телебачення, або Мовні квоти в головах телевізійників. URL: <https://detector.media/rinok/article/177932/2020-06-12-ukrainske-neukrainske-telebachennya-abo-movni-kvoty-v-golovakh-televiziynykiv/>
30. Кінжібала Є. С. Авторська пісня в сучасній інтерпретації. С. 20-29.